

صد
گفناد
۳

چاپ دوم

هشت گفتار درباره موسیقی

داریوش صفوت

هشت گفتار درباره‌ی موسیقی ۳

داریوش صفوت

نوبت چاپ: دوم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸

تیراژ: ۳۷۸ جلد

قیمت:

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۳۰-۴۴-۲

کلیه حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان یوسف آباد، نبش خیابان دوازدهم،

پلاک ۴، طبقه سوم غربی

تلفن: ۶۶۴۸۸۱۸۰

araspub@gmail.com

مرکز پخش: ۶۶۴۰۴۵۳۲

دفتر آریس

فهرست

مقدمه‌ی ناشر	۹
بخش اول / گفتارهایی درباره‌ی موسیقی	۱۳
گوشه‌هایی از تاریخ موسیقی ایران	۱۵
آشنایی با فرهنگ ایران	۲۹
معمای تکرار در موسیقی ایرانی	۵۳
عنصر «حال» در موسیقی	۶۳
موسیقی عرفانی	۶۷
پرسش و پاسخ	۹۳
۳۲ پرسش و پاسخ درباره‌ی مسائل اصولی موسیقی	۹۹
بخش دوم / پژوهشی کوتاه درباره‌ی استادان	۱۳۵
پیش‌گفتار	۱۳۷
۱. دوره‌ی پیش از اسلام	۱۳۹
۲. دوره‌ی بعد از اسلام تا مشروطیت	۱۶۳
۳. دوره‌ی معاصر	۱۹۷

آشنایی با فرهنگ ایران

سخنرانی در دانشگاه فارابی

توضیح

این سخنرانی به دعوت آقای دکتر حاتم، معاون دانشمند دانشگاه فارابی، در تاریخ ۱۳۵۵/۷/۶ ایراد شده است. در اینجا متن آن سخنرانی، البته با تغییرات انشایی که به‌اختصاصی انتقال سخن از سبک گفتاری به سبک نوشتاری ضروری می‌نمود، به شرح زیر گزارش می‌شود. دی ماه ۱۳۸۸.

پیدایش و گسترش موسیقی در ایران

گزارش درباره‌ی پیدایش و گسترش موسیقی ایران، مستلزم پژوهشی کوتاه درباره‌ی سه مدخل است:

۱. پیدایش موسیقی ایرانی
۲. تحول آن تا امروز
۳. ارزیابی آنچه به عنوان موسیقی، اکنون در ایران هست و اینکه چند نوع موسیقی وجود دارد و منظور از موسیقی ایرانی چیست؟

عنصر «حال» در موسیقی

۱۲ بهمن ۱۳۶۴

سخنرانی در جشنواره‌ی سرود و آهنگ‌های انقلابی

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم و به نستعین

سخن بر سر عنصر «حال» در موسیقی ایرانی است. خدای متعال در آیه‌ی کریمه‌ی ۴۹ از سوره‌الذاریات (۵۱) می‌فرماید: «و من کل شیء خلقنا زوجین». معنای این کلام این است که در عالم خلقت، هر پدیده‌ای دو رو دارد، یعنی از دو عنصر تشکیل شده است که در عین تضاد، لازم و ملزوم یکدیگرند. پس موسیقی هم باید دو عنصر تشکیل‌دهنده داشته باشد. قداماً این دو عنصر را «فن» و «حال» می‌نامیدند.

در تئوری انفورماسیون دو نوع انفورماسیون وجود دارد: سمانتیک و استتیک. انفورماسیون **سمانتیک**: عمومی و آشکار است (جمعی و ظاهر است). انفورماسیون **استتیک**: خصوصی و پنهان است (فردی و باطنی است).

به تعبیر مولانا جلال‌الدین رومی:

دو رو دارد، یکی را می‌توان دید   یکی دیگر نهان اندر نهان است

فن، آموختنی است و حال، آمدنی.

«حال» از مقولات کیفی است و کیفیت را باید با تجربه‌ی شخصی درک کرد. وگرنه با لفظ و کلام نمی‌توان آن را تفهیم و تفهم کرد. به قول معروف، از مقوله‌ی *يُدْرِكُ وَ لَا يُوصَفُ* است. یعنی درک می‌شود، ولی وصف نمی‌شود. به هر حال، گرچه حقیقت «حال» را نمی‌توان بیان کرد، ولی می‌توان آن را از آثارش شناخت.

مهم‌ترین آثار «حال» را شاید بتوان چنین خلاصه کرد:

۱. پیدایش حالت فرح و انبساط فراوان (به قول عرفا: بسط)
۲. عدم احساس خستگی، یا دل‌زدگی، یا حالت قبض.
۳. سهولت اجرای آثار هنری.
۴. پیدایش سرعت و نرمش در اجرای اثر هنری.
۵. پیدایش حالت حظ و لذت از اجرا یا شنیدن اثر موسیقایی.
۶. احساس قدرت و انرژی درونی.
۷. احساس آرامش درون (عدم هرگونه اضطراب و نگرانی).
۸. احساس تمرکز قوی و شدید.
۹. توانایی درک بیشتر و شدیدتر زیبایی‌ها و ظرایف کار.
۱۰. زیاد شدن خلاقیت و ابداع.

«حال» را می‌توان از نظر نحوه‌ی پیدایش و اسباب و علل ایجاد یا تقویت آن به شش نوع تقسیم کرد:

۱. **حال ذاتی:** که خودبه‌خود در اکثر افراد بشر هست، ولی مقدار آن با توجه به ساختمان روانی و استعداد روحی افراد، شدت و ضعف دارد.
۲. **حال تصادفی:** که در نتیجه‌ی پیشامدی از قبیل عشق یا حرمان و غیره به وجود می‌آید.
۳. **حال اکتسابی:** که در نتیجه‌ی کوشش فردی حاصل می‌شود. مهم‌ترین وسیله‌ی

موسیقی عرفانی

خرداد ۱۳۷۲

حوزه‌ی هنری سازمان تبلیغات اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم العلي العظيم الكبير الحكيم

بعد از ذکر این هفت اسم از اسماء الحسنی که تبرکاً و تیمناً و توسلاً از آیات قرآنی نقل شد و بعد از حمد و الصلوه، مجدداً سپاس‌گزاری می‌کنم از آقای مهدوی و سایر مسئولان این سازمان بزرگ^۱ که این فرصت را به من دادند که در حضور شما گزارشی از معیارهای موسیقی ایرانی تقدیم کنم.

پیش از این گفتیم این موضوع که درباره‌ی معیارهای عرفانی موسیقی ایران بحث کنیم، مورد تردید موسیقی‌دانان و نظریه‌دانان موسیقی است. عده‌ای که صاحب‌نظر و واجد ارزش علمی هستند، اصلاً منکرند که موسیقی ایران جنبه‌ی عرفانی دارد. قبلاً مفصل‌تر بحث کردیم که این‌طور نیست و موسیقی اصیل ایرانی واقعاً جنبه‌ی عرفانی دارد. به دلیل اینکه قرن‌ها مورد بی‌مهری‌هایی بوده و حتی مورد تحریم قرار

۱. حوزه‌ی هنری سازمان تبلیغات اسلامی.

کتاب حاضر شامل سخنرانی‌هایی از دکتر داریوش صفوت درباره‌ی فلسفه و تاریخ موسیقی ایرانی است. او که بیش از شصت سال از عمر خویش را در تحقیق به فلسفه و عرفان گذرانده و حاصل آن را با موسیقی ممزوج ساخته، در این کتاب همراه با معرفی الحان و برخی از استادان موسیقی ادوار مختلف تاریخ موسیقی ایران، برخی از یافته‌های خویش را در زمینه‌ی نگرش و عمل به موسیقی بیان می‌کند. با مطالعه‌ی الحان و مقایسه‌ی ساختار موسیقایی هر دوره می‌توان به سیر تحول ساختاری موسیقی ایرانی تا حدی پی‌برد و همچنین با تعمق در آنها می‌توان آثارشان را در الحان امروزی یافت.

انتشارات
بیت‌هوت

ISBN: 978-600-5630-44-2

9 786005 163044

ALI BAKHSHI

